

je před námi stále zahalen rouškou tajemství. Mezi polemikami zástanců (R. O. Jakobson, D. S. Lichačov) a odpůrců (E. Keenan, A. Mazon, J. Frček, O. I. Senkovskij, A. A. Zimin) *Slova* vzbudila pozornost právě analýza Jakobsonova žáka Edwarda Keenana, jenž autorství *Slova* překvapivě přisoudil jednomu ze zakladatelů slavistiky Josefu Dobrovskému. Z hlediska areálovosti zase zaujme práce *Az i ja* (1975, 2005) Olžase Sulejmenova. Kazašský vědec a básník ukázal na působení turských národů na *Slovo o pluku Igorově*, a tak se snažil potvrdit jeho pravost.

Komplexní obraz staré literatury východních Slovanů dotváří *Antologie staroruských textů 11.–17. století*. Jelikož výkladová část tematicky zachycuje 11. až 18. století, antologie obsahuje přehled textů jen do konce 17. století: *Výprávění o dávných časech letopisce Nestora, Putování igumena Daniila do Svaté země, Slovo o pluku Igorově, Život Alexandra Něvského, Putování tverského kupce Afanasija Nikitina přes tři moře, Domostroj* a další. Ukázky z ruské literatury 18. století obsahují již další kompendia z univerzitní řady. V antologii se však nenachází komentář, proto si čtení přítomných textů vyžaduje alespoň základní znalost církevní slovanštiny, samozřejmě kromě ruštiny a možná i některého dalšího slovanského jazyka.

Učební text Iva Pospíšila se díky teoretickému přehledu, zaměřením na vybrané problémy staré i nové literatury a výběru stěžejných textů eo ipso může stát užitečným průvodcem vhodným pro studenty rusistiky a obecně slavistiky a snad i pro další, které toto téma zajímá. *L. Paučová*

* Pospíšil, Ivo. *Stará literatura východních Slovanů a ruská literatura 18. století (přehled a exkurzy z literatury 11.–17. století)*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, 196 s.

Věra Janíková: Mnohojazyčnost a didaktika cizích jazyků*

Kolik jazyků znáš, tolikrát jsi člověkem – v duchu tohoto známého výroku J. A. Komenského se prof. Janíková věnuje ve své nejnovější publikaci výuce cizích jazyků se zaměřením na osvojování více než jednoho cizího jazyka, tedy na problematiku mnohojazyčnosti v podmínkách českého školství.

V posledních letech zaznamenáváme v České republice obnovení zájmu o oborově didaktické myšlení spojené s úsilím o rekonstrukci a reinstytucionalizaci oborových didaktik společně s vymezením předmětu a metodologie specifické pro danou disciplínu a s komplexní charakteristikou výzkumného pole. Tento trend se odráží i v didaktice cizích jazyků, která v domácím kontextu od devadesátých let minulého století ve svém vývoji trochu stagnuje. Proto jsou vítány práce, které navazují na předcházející úspěšné práce z oblasti didaktiky cizích jazyků a zároveň přinášejí nová témata, která reflektují jak potřeby edukační praxe, tak aktuální výzkumná pole procesů učení a vyučování cizím jazykům v mezinárodním kontextu.

Hlavním cílem předložené publikace je blíže seznámit českou odbornou veřejnost s novým oborově didaktickým konceptem, který nabývá na významu zejména v souvislosti se zavedením povinné výuky druhého cizího jazyka v českém základním vzdělávání, které reaguje na výzvu Rady Evropy, aby každý Evropan ovládal vedle mateřského jazyka i alespoň dva jazyky cizí. Obsahově autorka navazuje na dvě odborné knihy vydané v rámci řešení výzkumného projektu „*Mnohojazyčnost v české škole: učení a vyučování němčiny po angličtině*“ (GAP/407/11/0321) s názvy „*Mehrsprachigkeit in der Tschechischen Republik am Beispiel Deutsch nach Englisch*“ (2011, Brno: Tribun EU)

a „*Schreiben in mehreren Sprachen Deutsch nach Englisch: Mehrsprachigkeit und ihr Einfluss auf die Textkompetenz*“ (2013, Brno: Tribun EU).

V první části knihy zpracovává Věra Janíková systematicky teoretická a jazykově politická východiska mnohojazyčnosti. Do problematiky mnohojazyčnosti uvádí čtenáře pomocí terminologického ukotvení základních pojmů. Hlavní pozornost věnuje vymezení multidimenzionálního a multidisciplinárního pojmu mnohojazyčnost, jejím dimenzím a typům.

V druhé kapitole je zájem upřen na jazykovou politiku jako jednu z vnějších determinantů ovlivňujících jazykové vzdělávání. Na mnohojazyčnost v její individuální i společenské dimenzi nahlíží jako na fenomén, který se v posledních desetiletích stává tématem četných diskusí v mnoha oblastech lidské činnosti.

V další kapitole se zamýšlí nad tím, zda dosavadní modely, teorie či hypotézy osvojování cizích jazyků v dostatečné míře ozřejmují procesy osvojování více jazyků. Tyto modely doplňuje o faktory, jež mají na procesy osvojování více jazyků zásadní vliv, a vyvozuje zajímavé závěry pro edukační praxi spočívající v doporučení, abychom ve výuce „nevypínali“ jazyky, které v našem mozku přirozeně interagují, a respektovali tak přítomnost mateřského jazyka, prvního i druhého cizího jazyka stejně jako zkušenosti s jejich učním, čímž je možné dosáhnout výrazně větší efektivitu procesu učení.

Ve čtvrté kapitole osvětluje autorka problematiku transferu a interference mezi mateřským jazykem a jazykem cizím, jakož i mezi dvěma cizími jazyky navzájem. Otázku transferu považuje za jednu z klíčových kategorií didaktiky mnohojazyčnosti a jejich teoretických východisek. Kromě jeho vymezení jsou zde nabídnuty vybrané studie, v nichž je transfer uchopen jako téma výzkumu mnohojazyčnosti.

Z hlediska výuky cizích jazyků, zvláště pak dalších cizích jazyků po angličtině lze za zcela zásadní a podnětné považovat celou druhou část publikace, v níž autorka nastiňuje nejružnější aspekty didaktiky mnohojazyčnosti včetně důkladného popisu obou jejich subkonceptů, tedy didaktiky meziporozumění (lat. *inter* „mezi“, *komprehension* „porozumění“) a didaktiky dalšího cizího jazyka (něm. *Tertiärsprachendidaktik*). Reaguje tím na požadavky jazykového vzdělávání u nás. V textu vymezuje hlavní didaktické zásady tohoto konceptu, možnosti a limity jeho implementace do jazykového vzdělávání se zřetelem k jazykovému kurikulu, výuce mateřského a prvního cizího jazyka, jazykové heterogenitě školní třídy, „zprostředkovacímu“ jazyku, úrovni jazykových znalostí, učebním materiálům a vzdělávání učitelů. Dále uvádí charakteristické znaky didaktiky meziporozumění a její odraz v učebních materiálech. Na dvou příkladech, které se od sebe liší počtem a konstelací jazyků, autorka ozřejmuje druhý subkoncept didaktiky mnohojazyčnosti, kterým je didaktika dalšího cizího jazyka. V prvním případě se jedná o situaci, kdy je angličtina osvojována jako první cizí jazyk (L2) + němčina jako další (druhý) cizí jazyk (L3), přičemž není zohledňován jazyk mateřský. Druhý příklad je obohacen o jazyk mateřský a reflektuje situaci, která je v českém jazykovém vzdělávání v současnosti nejrozšířenější. Jedná se o konstelaci čeština jako jazyk mateřský (L1) + angličtina jako první cizí jazyk (L2) + němčina jako další (druhý) cizí jazyk (L3), přičemž pozornost je věnována především lingvistickým východiskům ve srovnávací perspektivě. Společně s nástinem východisek tohoto oborově didaktického konceptu jsou uvedeny vybrané výukové aktivity pro jeho realizaci v edukační praxi. Právě vymezení základních didaktických zásad se může stát významnou oporou pro plánování výuky cizích jazyků na všech typech škol.

V závěrečné, šesté kapitole předkládá Věra Janíková přehled přístupů a výzkumných metod doposud realizovaných v oblasti výzkumu mnohojazyčnosti se zřetelom k jazykové výuce. Právě tato kapitola se může stát důležitým odrazovým můstkem pro doktorandy v oblasti didaktiky cizích jazyků, protože zde jsou velmi přehledně prezentovány studie z řady vědních disciplín, např. ze sociologie, psychologie, psycholingvistiky, lingvistiky, sociolingvistiky a v neposlední řadě též z didaktiky cizích jazyků jako vědního oboru interdisciplinárního.

Závěr publikace obsahuje pečlivě sestavený jmenový i věcný rejstřík a rozsáhlé resumé v angličtině.

Publikace je určena široké odborné veřejnosti, vysokoškolským odborníkům v oblasti didaktiky jazyků, studentům doktorských studijních oborů zaměřených na didaktiku jazyků, studentům učitelství českého jazyka a cizích jazyků, učitelům jazyků na všech stupních škol a v neposlední řadě i autorům učebnic a všem aktérům, kteří se podílejí na jazykovém vzdělávání.

Kniha představuje důkladně teoreticky založené a obsahově bohaté kompendium k problematice mnohojazyčnosti – její současné společenské roli, jazykové politickým východiskům, modelům osvojování několika jazyků, didaktice mnohojazyčnosti a didaktickému výzkumu mnohojazyčnosti. Vyznačuje se aktuálností a relevancí tématu, expertní úrovni zpracování, čtivostí a vysokou poznatkovou hodnotou. Svým celkovým pojetím je významným přínosem pro další rozvoj didaktiky cizích jazyků u nás.

H. Andrášová

* Brno: Masarykova univerzita, 2013, 127 s.

Jiří Havel: Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na 1. stupni základní školy*

V tematicky aktuálnej monografii predstavuje Jiří Havel časť výsledkov výskumného projektu zameraného na zmapovanie toho, ako v Čechách prebieha transformácia základných škôl na školy inkluzívneho typu. I keď nejde o publikáciu ojedinelú, čo sa témy týka, svojím ukotvením v pomerne rozsiahlom empirickom výskume sa jej darí podať autentický a plastický obraz o aktuálnom stave inkluzívneho vzdelávania v ČR, obzvlášť o problémoch, ktoré so sebou prináša koncentrovanie vzdelávania žiakov so špeciálnymi vzdelávacími potrebami do škôl bežného typu. Tie autor odкрýva najprv vo všeobecnej rovine plánovania, prípravy a realizácie inkluzívneho vzdelávania v tzv. školách pre všetkých tým, že analyzuje školské vzdelávacie programy, povahu vzdelávacieho prostredia i samotnej výučby. Konfrontáciou školami deklarovanej úrovne inkluzivity s jej skutočným stavom odhaľuje neistotu škôl v tom, ako všeobecné princípy inkluzívneho vzdelávania pretransformovať do praktickej podoby, tvárou v tvár konkrétnym špeciálnym potrebám svojich žiakov. Na úrovni školských vzdelávacích programov tak školy zotrávajú v medziach deklarovanej inkluzivity v starostlivosti o žiakov so špeciálnymi vzdelávacími potrebami, vo vzťahu k vytváraniu inkluzívneho prostredia a realizácii výučby sú najvypuklejšie chýbajúce jasne vymedzené kritériá na posúdenie jednotlivých realizovaných formálnych a obsahových rámcov inkluzívneho vzdelávania. Ak potom autor v nasledujúcej časti venuje špecifickú pozornosť výučbe čítania a písania, tento problém sa konkrétne ukazuje v tom, že ak existuje pluralita vo využívaní konkrétnych výučbových